

Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 2, 4, 11, 21, 26, 28, 33, 35, 36, 40, 43, 44, 44¹, 44², 45¹, 46, 49, 49⁴, 50, 53, 54, 56, 57, 57¹, 58, 60, 61, 61¹, 62, 63, 63¹, 92, 94, 95, 103 ir 103¹ straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projekto Nr. 22-4545

Lietuvos laisvosios rinkos institutas (LLRI) įvertinęs Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 (Įstatymas) 2, 4, 11, 21, 26, 28, 33, 35, 36, 40, 43, 44, 44¹, 44², 45¹, 46, 49, 49⁴, 50, 53, 54, 56, 57, 57¹, 58, 60, 61, 61¹, 62, 63, 63¹, 92, 94, 95, 103 ir 103¹ straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektą Nr. 22-4545 (Projektas) sveikina jo tikslus, įvardintus taip „trumpinti imigracijos procedūras ir plėsti jų prieinamumą“, „mažinti administracinę naštą užsieniečiui, darbdaviui ir valstybės institucijoms“. Taip pat keliami tikslai „sudaryti galimybę darbdaviams pasirinkti, kokie užsieniečiai darbuotojai yra tinkamesni numatomiems darbams atlikti – ar tie, kurie turi tinkamą kvalifikaciją, ar tie, kurie turi darbo patirtį, ar tie, kurie neturi nei kvalifikacijos, nei patirties“.

Siekiant šių tikslų, įstatymo pataisomis būtina nuosekliai ir iš esmės supaprastinti darbo migracijos sistemą, taikant kuo mažiau išlygų ir išimčių. Todėl „prioritetinių užsieniečių grupių“ iškėlimas yra netikslingas.

Humanitarinės krizės Ukrainoje paskatinti pokyčiai turi tapti pagrindu skaidriai ir paprastai migracijos sistemai

Pateiktas projektas parengtas dar iki karo Ukrainoje pradžios ir todėl neatsižvelgia į vėliau įvykusius pokyčius Lietuvos migracijos sistemoje. Priimant karo pabėgėlius iš Ukrainos, jiems buvo iš esmės supaprastintas vizų ir leidimų gyventi išdavimas ir visiškai atsisakyta prievolės išduoti leidimus dirbti (t.y. darbo rinkos testo). Ukrainiečiams pabėgėliams rekomenduojama pateikti kvalifikacijos ir darbo patirties dokumentus, kad būtų galima lengviau susirasti darbdavį. Atsižvelgiant į tai, kad iš kitų trečiųjų šalių norintys atvykti dirbti asmenys jau turi Lietuvoje jų laukiančius darbdavius, dokumentų apie kvalifikaciją ir darbo patirtį teikimas valstybės institucijoms tampa perteklinis. Įgyvendinti pokyčiai patvirtina, kad tikslinga atsisakyti darbo rinkos testo taikymo bei kvalifikacijos ir patirties reikalavimo ir kitiems trečiųjų šalių piliečiams.

Projektu siūlomos pataisos dalinai sumažintų administracinę naštą atvykstantiems asmenims ir darbdaviams, *tačiau vis dar nepagrįstai apkrautų Užimtumo tarnybą ir Migracijos departamentą, atimtų itin brangius valstybės išteklius nereikalingiems darbams*. Atsižvelgiant į dabartines aplinkybes, dalinis leidimų dirbti išdavimo tvarkos palengvinimas neleis valstybės institucijoms susitelkti į svarbiausias funkcijas ir atlikti jas greitai bei efektyviai.

Atsakomybę dėl darbuotojo atitikimo darbo vietai svarbu perduoti darbdaviui

Įstatymo 44 str. 1 d. nurodyta, kad prašant leidimo laikinai gyventi darbo pagrindu turi būti pateikiama darbdavio informacija apie užsieniečio kvalifikaciją, jos atitiktį darbo vietai ir ne mažesnę negu vienerių metų darbo patirtį pagal turimą kvalifikaciją per pastaruosius 5 metus. Projekto 13 str. siūloma pakeisti šią nuostatą ir numatyti, kad darbdavys turi pateikti informaciją apie užsieniečio kvalifikaciją *arba* darbo patirtį, o jei darbuotojui bus mokamas didesnis nei paskutinio Lietuvos statistikos departamento paskelbto metinio šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio (BDU) dydis – nebereikalaujama pateikti informacijos nei apie kvalifikaciją, nei apie darbo patirtį.

Atsakomybės dėl darbuotojo atitikimo darbo vietai perdavimas darbdaviui yra reikšmingas ir sveikintinas patobulinimas, kadangi darbui tinkantis asmuo ne visada gali turėti reikalaujamą diplomą arba patirtį įrodantį dokumentą. Svarbu, kad priėmus šį pakeitimą būtų nuosekliai atsisakyta patvirtintų įmonių sąrašo (nes dabar kaip tik joms taikoma ši palengvinta tvarka). Į patvirtintų įmonių sąrašą Migracijos departamento sprendimu įtraukiamos įmonės, atitinkančios Įstatymo ir vidaus reikalų ministro nustatytus kriterijus. Sąraše esančioms įmonėms yra taikomas palengvintas reikalavimas pateikti informaciją apie užsieniečio kvalifikaciją arba darbo patirtį. Priėmus aptartą siūlymą anksčiau sąraše esančioms įmonėms galiojanti palengvinta tvarka bus

taikoma visoms įmonėms. Taip yra ne tik suvienodinamos sąlygos, bet ir sutaupoma lėšų ir laiko, kurie naudojami aptariamam sąrašui sudaryti ir administruoti.

Administracinės naštos mažinimas valstybės institucijoms yra svarbus siekiant jas optimizuoti ir gerinti viešąsias paslaugas. Šiam tikslui pasiekti yra tikslinga atsisakyti institucijoms nepagrįstai priskiriamo būsimo darbuotojo kvalifikacijos arba darbo patirties vertinimo. Tai tikslinga padaryti ne tik tais atvejais, kai mokamas didesnis nei šalies BDU atlyginimas. Šalies BDU yra didesnis nei vidutinis atlyginimas ekonominės veiklos rūšyse, kuriose dažniausiai įsidarbina užsieniečiai. Vadinasi, dauguma užsieniečių įdarbinimo atvejų darbdaviams toliau galiotų prievolė pateikti užsieniečio kvalifikaciją arba patirtį, o valstybės institucijoms – ją tikrinti ir lyginti su darbo rinkos bei darbdavio poreikiais.

Paminėtina, kad Įstatymo 62 str. 3 d. yra nuostata, įpareigojanti darbdavį mokėti ne mažesnę darbo užmokestį, nei tokį patį darbą pas tą patį darbdavį dirbančio Lietuvos Respublikos gyventojų, o jeigu tokio darbuotojo nėra, užsieniečio darbo užmokestis negali būti mažesnis už Lietuvos statistikos departamento paskutinį paskelbtą kalendorinių metų vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį šalies ūkyje (įtraukiant ir individualių įmonių darbo užmokesčio duomenis) pagal atitinkamą ekonominės veiklos rūšį.

Netikslinga Užimtumo tarnybos išteklius atitraukti nuo išimtinių funkcijų vykdymo

Įdarbinant užsieniečių įprastine tvarka, Užimtumo tarnyba iki šiol buvo įpareigota vykdyti darbo rinkos testą bei išduoti leidimą dirbti arba sprendimą dėl atitikties darbo rinkos poreikiams. Projekto 14 str. siūloma keisti Įstatymo 44¹ straipsnį ir panaikinti reikalavimą Užimtumo tarnybai priimti sprendimą dėl atitikties darbo rinkos poreikiams (t.y. nevykdyti darbo rinkos testo), bet tik jei užsienietis ketina dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujančią darbą. LLRI tyrimai nustatė, kad darbo rinkos testas yra perteklinis ir keliamų funkcijų neatliekantis biurokratinis įrankis, kadangi darbdaviai yra linkę pirmiausia įdarbinti vietinius gyventojus. Taip yra išvengiama papildomų, su užsieniečio įdarbinimu susijusių, išlaidų, kalbos barjero, integracijos iššūkių.¹ Tarp Seimo pavasario sesijos darbų programos prioritetų yra „trūkstančių vidutinės ir žemos kvalifikacijos darbuotojų pritraukimas į Lietuvą ir jiems patrauklios imigracijos sistemos sukūrimas“. Tad aukštos profesinės kvalifikacijos specialistų išskyrimas yra netikslingas siekiant šį tikslą įgyvendinti.

Užimtumo tarnybai priskirtos migracijos funkcijos neatitinka šios institucijos misijos. Užimtumo tarnyba yra užimtumo rėmimo politiką įgyvendinanti įstaiga, kurios misija yra didinti darbo ieškančių asmenų kompetencijas siekiant tvaraus užimtumo bei padėti darbdaviams rasti tinkamų darbuotojų.² Užsieniečiams, kurie atvyksta į Lietuvą darbo pagrindu, tarpininkauja ir įdarbinti įsipareigoja darbdavys, tad Užimtumo tarnybos įtraukimas yra nereikalingas. Siekiant sukurti patrauklią imigracijos sistemą ir mažinti administracinę naštą bei išlaisvinti Užimtumo tarnybos resursus išimtinių funkcijų vykdymui yra tikslinga atsisakyti darbo rinkos testo visais užsieniečio įdarbinimo atvejais.

Svarbu pasinaudoti Europos Sąjungos naujai suteikta galimybe taikyti lankstesnes kvalifikuotų užsieniečių priėmimo sąlygas

Iki šiol Įstatyme buvo nustatyta, kad įdarbinant užsieniečių aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujančioms pareigoms atlikti, jam turi būti mokamas ne mažesnis nei 1,5 BDU dydžio atlyginimas. To reikalavo Europos Sąjungos „mėlynosios kortelės“ direktyva. Tačiau 2021 m. spalio mėn. buvo priimti šios direktyvos pakeitimai. Siekiant į EU pritraukti daugiau aukštos kvalifikacijos darbuotojų yra skatinamos lankstesnės

¹ Lietuvos laisvosios rinkos institutas, „Kaip supaprastinti asmenų iš trečiųjų šalių įtraukimą į Lietuvos darbo rinką?“, https://www.llri.lt/wp-content/uploads/2022/03/Analitine--medz-iaga_migracija_03-04.pdf.

² Užimtumo tarnyba, „Apie Užimtumo tarnybą“, <https://uzt.lt/apie/>.

priėmimo sąlygos. Pagal naujai priimtą Direktyvą (ES) 2021/1883 minimalus reikalavimas turi būti ne mažesnis nei BDU dydis ir ne didesnis nei 1,6 BDU.³

Projekto 14 str. siūloma koreguoti 44¹ str. 1 d. 1 p., keičiant 1,5 BDU dydžio atlyginimo reikalavimą į 1,2 BDU. Taikant minimalų, 1 BDU dydžio reikalavimą, darbdaviai galėtų lengviau įdarbinti kvalifikuotus asmenis, kurie dar nespėjo įgyti darbinės patirties. Tai padėtų į šalį pritraukti jaunuolių bei jaunų šeimų, kurie sėkmingai integravęsi būtų linkę pasilikti Lietuvoje ir kurti didelę pridėtinę vertę.

Dokumentų išdavimo terminai gali būti trumpinami dar labiau

Projekto 8 str. siūloma keisti Įstatymo 33 str. 1 d. ir mėnesiu sutrumpinti leidimų laikinai gyventi išdavimo terminus. Tai reikštų, kad anksčiau taikomas 4 mėn. terminas sutrumpėtų iki 3 mėn., o kai įdarbinamas aukštos kvalifikacijos darbuotojas – 1 mėn. Tačiau 3 mėn. laikotarpis yra vis tiek nepagrįstai ilgas: Estijoje išdavimo terminas yra iki 1 mėn., o Vokietijoje iki 3 sav.⁴ Greitesni išdavimo terminai yra svarbūs siekiant trumpinti imigracijos procedūras ir konkuruoti su kitomis šalimis pritraukiant trūkstantus darbuotojus. O greitesnius terminus migracijos tarnybos galėtų įgyvendinti be papildomų resursų, jei būtų atsisakoma perteklinių reguliavimų (kvalifikacijos ir patirties tikrinimo) ir koncentruojamasi į valstybės bei pačių užsieniečių saugumo užtikrinimą.

Taip pat Projekto 28 str. siūloma keisti Įstatymo 60 str. ir trumpinti leidimo dirbti prašymo nagrinėjimo trukmę iki 28 dienų (anksčiau taikyta 2 mėn.). Nors šio įrankio yra tikslinga atsisakyti apskritai, kol jis yra taikomas svarbu užtikrinti, kad dokumentai būtų tvarkomi greitai ir efektyviai. Užimtumo tarnyba skelbia, kad dokumentai yra išnagrinėjami ne vėliau kaip per 7 darbo dienas⁵, tad yra nelogiška teisiškai nepagrįsta įstatymu nustatyti ilgesnį terminą. O atsisakius kvalifikacijos ir patirties vertinimo leidimai dirbti galėtų būti išduodami ir per 1 dieną.

Išvados

Siekiant mažinti administracinę naštą užsieniečiui, darbdaviui ir valstybės institucijoms įstatymų keitimas turėtų būti orientuotas į kuo skaidresnės ir paprastesnės migracijos sistemos sukūrimą, taikant kuo mažiau išlgyų ir išimčių. Norint pasiekti projekto rengėjų bei Seimo darbotvarkėje iškeltus tikslus yra tikslinga:

- atsisakyti valstybės institucijoms nepagrįstai priskirto kvalifikacijos arba darbo patirties vertinimo – visais užsieniečio įdarbinimo atvejais;
- atsisakyti darbo rinkos testo visais užsieniečio įdarbinimo atvejais ir išlaisvinti Užimtumo tarnybą išimtinių funkcijų vykdymui;
- atlyginimo reikalavimą aukštos profesinės kvalifikacijos darbuotojams sumažinti iki 1 BDU;
- dar labiau sutrumpinti dokumentų išdavimo terminus, atsisakant visų perteklinių procedūrų.

³ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2021/1883, 2021 m. spalio 20 d., dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbą sąlygų, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2009/50/EB, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2021/1883/oj>.

⁴ Lietuvos laisvosios rinkos institutas, „Migracija: demografinės, socialinės ir darbo rinkos perspektyvos“, https://www.llri.lt/wp-content/uploads/2021/10/LLRI-studija_Migracija-demografines-socialines-ir-darbo-rinkos-perspektyvos_2021-10-13_4.pdf

⁵ Užimtumo tarnyba, „Leidimų dirbti užsieniečiams išdavimo tvarka“, <https://uzt.lt/darbdaviui/leidimu-dirbti-uzsienieciams-isdavimo-tvarka/>